

Zbrali smo pogum – časovni trak

Dogajanje v svetu

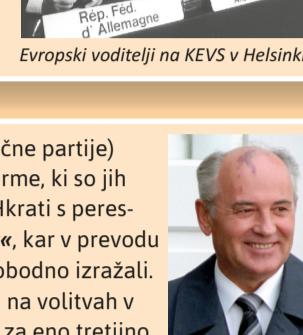
Avgusta je bil ob veliki delavski stavki v Gdansku ustanovljen **Neodvisni sindikat Solidarnost**, za njegovega voditelja pa je bil izvoljen **Lech Wałęsa**. Sindikat je prerašel v civilnodružbeno gibanje proti obstoječemu režimu. Prizadeval si je za demokratizacijo in liberalizacijo Poljske in osvoboditev izpod sovjetskega vpliva.

Junija 1989 so na Poljskem izvedli prve povojne večstrankarske parlamentarne volitve, na katerih je zmagal Državljanski odbor (politično telo Solidarnosti). Leta pozneje je bil za poljskega predsednika izvoljen Lech Wałęsa, ki je postal simbol sindikata Solidarnost in prizadevanj za demokratizacijo in neodvisnost Poljske. Leta 1983 je prejel Nobelovo nagrado za mir.

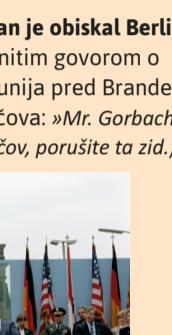
Lech Wałęsa

Septembra je bila v Madridu sprejeta sklepna lista Konference o evropski varnosti in sodelovanju (KEVS), katere začetki segajo v leto 1973. Leta 1975 pa je bila v Helsinskih sprejeta **Helsiška sklepna lista o varnosti in sodelovanju v Evropi** kot temelj za delovanje Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE). Helsiška sklepna lista je opredelila pravila v odnosih med državami, podpisalo pa jo je 35 držav Evrope in Severne Amerike, med njimi tudi Jugoslavijo.

Evropski voditelji na KEVS v Helsikih

V Sovjetski zvezzi je postal voditelj (generalni sekretar komunistične partije) **Mihail Gorbačov**. V drugi polovici osemdesetih let je izvajal reforme, ki so jih poimenovali »perestrojka«, kar v prevodu pomeni preureditev. Hkrati s perestrojko je potekal tudi drug družbenopolitični proces – **glasnost**, kar v prevodu pomeni odprtost, ko so ljudem omogočili, da so se lahko bolj svobodno izražali. Marca leta 1989 so lahko državljanji prvič po sedemdesetih letih na volitvah v dnu (skupščino) izbirali med več kandidati, kar pa je veljalo le za eno tretjino poslanstev.

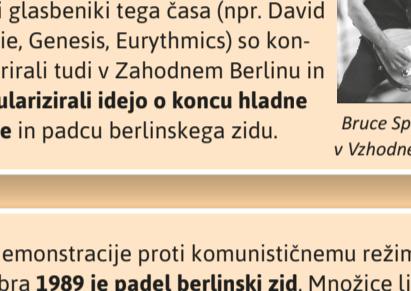
Mihail Gorbačov

Konec maja in v začetku junija je potekal obisk ameriškega predsednika **Ronalda Reagana** v Moskvi. S sovjetskim voditeljem Mihailom Gorbačovom sta dosegla sporazume o nadzoru nad oružjem (ratificirala sta sporazum o umiku evropskih raket srednjega doseg (INF)), o človekovih pravicah in regionalnih vprašanjih.

Reagan in Gorbačov v Moskvi

Ameriški predsednik **Ronald Reagan** je obiskal Berlin in se v zgodovino zapisal z znanimenitim govorom o berlinskem zidu, ki ga je imel 12. junija pred Brandenburgskimi vrati, ko je pozval Gorbačova: »Mr. Gorbachev, tear down this wall.« (Gospod Gorbačov, porušite ta zid.)

Ronald Reagan v Berlinu

Ameriški rockovski glasbenik Bruce Springsteen je igral v Vzhodnem Berlinu na povabilo vzhodnonemških komunističnih oblasti. Različni popularni glasbeniki tega časa (npr. David Bowie, Genesis, Eurythmics) so koncentrirali tudi v Zahodnem Berlinu in **popularizirali idejo o koncu hladne vojne** in padcu berlinskega zida.

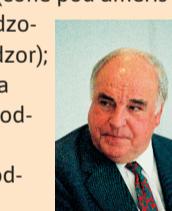
Bruce Springsteen v Vzhodnem Berlinu

Maja so **Madžari** odprli 350 km dolgo zahodno mejo z Avstrijo in z nje začeli odstranjevati bodečo žico in druge ovire. Začel se je množičen beg z Vzhoda na Zahod. Oktobra so spremnili ustavo, ki je omogočila uvedbo večstrankarskega političnega sistema. Leta 1990 pa so prvič po letu 1947 izvedli svobodne parlamentarne volitve, na katerih je zmagal Madžarski demokratični forum.

Mogočno poslopje madžarskega parlamenta v Budimpešti

V Pragi so novembra potekale množične demonstracije, na katerih so zahtevali izpustitev priznane pisatelja, dramatika, oporečnika in borca za človekovе pravice **Václava Havla**. Oblasti so ga pod pritiski množic izpustile na prostost. Leta 1990 pa so prvič po letu 1946 izvedli svobodne parlamentarne volitve, na katerih je zmagal Državljanski forum pod predsedstvom Václava Havla. Državo je zajel **proces demokratizacije**. 1. januarja 1993 se je država sporazumno razdelila na samostojno Češko in Slovaško republiko.

Václav Havel

Novembra je po demonstracijah odstopil dolgoletni voditelj **Bolgarije** Todor Živkov, ki je državo vodil kar 35 let. Vodenje države je prevzel reformarni naklonjeni komunist Petar Mladenov.

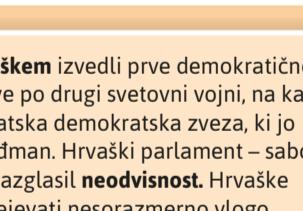
Nicolae in Elena Ceaușescu

Velika vstaja se je začela decembra tudi v **Romuniji**. Dolgoletnega voditelja komunistične partije (od leta 1965) in države (od leta 1974) Nicolae Ceaușescu so odstavili, konec decembra pa skupaj z ženo Eleno pred vojaškim sodiščem odsodili na smrt in odsodo takoj izvršili. Oblast je prevzela Fronta narodne rešitve, ki je leta 1990 zmagala na prvih povojnih demokratičnih volitvah.

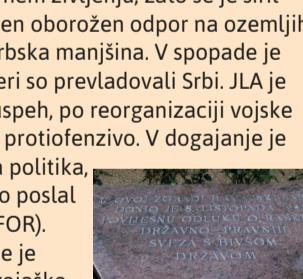
Nicolae in Elena Ceaușescu

H koncu hladne vojne sta prispevala sovjetski voditelj Mihail Gorbačov in ameriški predsednik George Bush st. Leta 1989 sta na srečanju na Malti podprt demokratične procese v Evropi, naslednje leto pa na srečanju v Helsinkih gorovila o zmajanskih strateških oborožitvah in združitvi Nemčije.

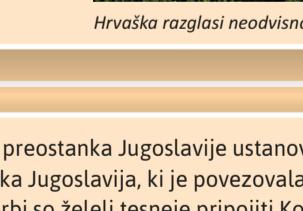
Gorbačov in Bush na Malti

21. novembra 1990 so v Parizu na Konferenci o evropski varnosti in sodelovanju (KEVS) razglasili **konec hladne vojne** in s Pariško listino o novi Evropi ustanovili več novih organov KEVS, med njimi tudi Center za preprečevanje spopadov na Dunaju.

Gorbačov in Bush na Malti

Mihail Gorbačov je skušal Sovjetsko zvezo reformirati v ohlapno skupnost držav, saj je spoznal, da se v obstoječi obliki ne bo obdržala. Tako so Rusija, Belorusija in Ukrajina ustanovile trojno zvezo, predsedniki 11 od 15 sovjetskih republik pa so v Almati v Kazahstanu ustanovili **Aljans neodvisnih držav**. Marca 1991 je bil razpuščen vojaški del Varšavskega pakta, julija pa še politični del te obrambno-politične zveze vzhodneevropskih držav pod vodstvom Sovjetske zveze.

Konec Varšavskega pakta

Leta 1992 je bil izveden referendum o neodvisnosti tudi v BiH. Hrvati in Muslimani so glasovali za neodvisnost, Srbi pa so referendum bojkotirali. Začela se je vojna, v kateri je JLA s podporo srbskih paravojaških enot povzročila etnično čiščenje, genocid in zločine proti človeštву. Vojno je posegla OZN, ki je v BiH poslala svoje enote (UNPROFOR), leta 1994 pa je NATO s soglasjem OZN bombardiral srbske položaje.

Države na ozemlju nekdajne Jugoslavije

Novembra 1995 je bil v Daytonu v ZDA med sртним strannim sklenjen mirovni sporazum (Daytonski sporazum), ki je določal, da BiH ostane mednarodnopravno ena država, razdeljena na bošnjaško-hrvaško Federacijo Bosne in Hercegovine ter Republiko Srbsko.

Vojna v BiH

7. februarja je bila z Maastrichtsko pogodbo ali Pogodbo o Evropski uniji ustanovljena **Evropska unija**, ki je povezovala države članice na področjih gospodarstva, zunanjih in varnostne politike, pravosodja in notranjih zadev. Danes povezuje 27 držav. Državna simbola sta zastava z 12 rumenimi zvezdami na modri podlagi in himna *Oda radosti* skladatelja Ludwiga van Beethovna. Skupni evropski denar je evro. Dan Europe praznujemo 9. maja, saj je na dan leta 1950 francoski državnik Robert Schumann z deklaracijo, imenovano po njem, postavil temelje sodobni Evropi, v kateri je zagovarjal politično ureditev, ki bo vzpostavila enotnost in mir.

Zastava Evropske unije

Dogajanje v Sloveniji

Dne 4. maja je umrl dolgoletni voditelj Socialistične federativne republike Jugoslavije, maršal **Josip Broz - Tito**. Njegova smrt je predstavljala uvod v krizo, ki je zajela Jugoslavijo v osemdesetih letih 20. stoletja.

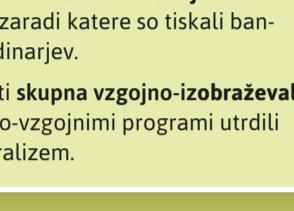
Pogreb maršala Tita (sprevd v Ljubljani)

Dne 1. junija je bila ustanovljena rock skupina Laibach, ki je bila zaradi provokativnih besedil nekaj časa prepovedana in ni smela nastopati. Leta 1984 se je povezala z likovno skupino Irwin in Gledališčem sester Scipion Nasice v umetniški kolektiv Neue Slowenische Kunst. Predstavljajo so **kulturno opozicijo**.

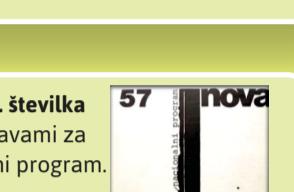
Laibach: Smrt ideologije (plakat, lastno delo)

Tega leta so jugoslovanske oblasti uvedle bone za nakup bencina ter sistem par-nepar, po katerem so se lahko na določene dni v tednu vozili le avtomobili s parno ali neparno končno številko registracijske tablice.

Boni za bencin

Huda **gospodarska kriza** je trajala vsa osemdeseta leta. Kazala se je v pomankanju dobrin, kot so prašek za pranje perila, vsakdanji higienični izdelki, nekateri prehranski izdelki, npr. olje, kava, uvozeno sadje, moka idr.

Bankovci za 1 milijon dinarjev

Socasno je gospodarsko dogajanje zaznamovala tudi **inflacija** z razvrednotenjem tedanje valute – dinarja –, zaradi katere so tiskali bankovce za 5.000, 50.000 in celo 2.000.000 dinarjev.

Jugoslovanske oblasti so poskušale uesti skupna **vzgojno-izobraževalna jedra**, s katerimi bi s poenotenimi učno-vzgojnimi programi utrdili jugoslovanski (srbski) unitarizem in centralizem.

Januarja je izšla **57. številka Nove revije** in razpravami za slovenski nacionalni program.

Naslovnica 57. številke Nove revije

Člani Novega kolektivizma (oddelka za oblikovanje Neue Slowenische Kunst) so izdelali **plakat ob dnevu mladosti**, ki so ga v SFR Jugoslaviji obeleževali vsako leto 25. maja, na Titov rojstni dan (čaščenje kulta osebnosti). Plakat je bil izdelan po sliki nemškega avtorja Richarda Kleina iz časov nacizma in je sprožil veliko afero.

Plakatna afera

Po aretacijah konec maja in v začetku junija je junija v Ljubljani potekal **proces** v srbohrvaškem jeziku pred vojaškim sodiščem proti četverici (Ivan Borštnar, Janez Janša, David Tasić, Franci Zavrl). Otočeni so bili domnevne izdaje vojaške skrinvosti. V obrambo četverici je bil 3. junija ustanovljen **Odbor za varstvo človekovih pravic**. Zaradi množičnih protestov so četverico še istega leta izpustili in odsodili na pogojno kazens.

Proces proti četverici

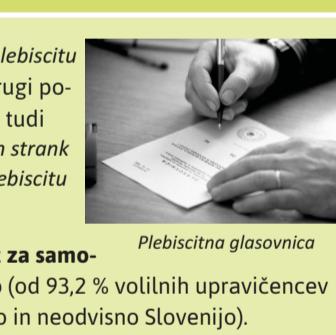
Novoustanovljene opozicijske stranke so sprejele **Majniško deklaracijo 1989**, s katero so zahtevali samostojno slovensko državo in odločanje o zunanjem povezovanju.

Vladajoče politične sile (Socialistična zveza delovnega ljudstva – SZDL) so junija istega leta izdala **Temeljno listino Slovenije 1989**, v kateri so se zavzeli za suvereno slovensko državo v demokratični Jugoslaviji.

Majniška deklaracija in Temeljna listina Slovenije

Dne 4. decembra je bila ustanovljena **Demokratična opozicija Slovenije (Demos)**. Demos je bil koalicija novih političnih strank (Slovenska demokratična zveza, Slovenski krščanski demokrati, Socialdemokratska zveza Slovenije idr.), ki so nastale v letih 1989 in 1990 ter so predstavljale politično opozicijo do tedaj prevladujoči socialistični oblasti. Ta se je demokratizala in s spremembami slovenske ustave legalizirala delovanje političnih strank.

Shod Demosa v Cankarjevem domu

8. aprila so potekale **prve večstrankarske demokratične volitve po drugi svetovni vojni**. Na volitvah v tedanji republiški skupini (danes Državni zbor Republike Slovenije) je zmagala koalicija Demos. Predsednik vlade (tedanj izvršni svet) je postal Lojze Peterle, predsednik skupinice pa dr. France Bučar. Sočasno so potekale tudi volitve predsednika tedanjega republiškega predsedstva, na katerih je zmagal Milan Kučan.

Potegnimo skupaj!

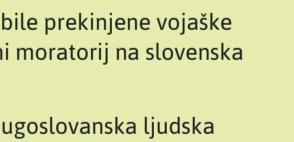
Pridite na volitve!

Predvolilni plakat

Ob sprejemu ustavnih dopolnil so delegati (danes poslanci) prvič zapeli 7. kitico Zdravljice, ki je bila za himno uzaknjena pred volitvami 29. marca 1990.

Ob sprejemu ustavnih dopolnil so delegati (danes poslanci) prvič zapeli 7. kitico Zdravljice, ki je bila za himno uzaknjena pred volitvami 29. marca 1990.

25. junija je Skupščina Republike Slovenije sprejela temeljne osamosvojitevne zakone in razglasila **državno samostojnost Republike Slovenije**, slovensa razglasitev samostojnosti je potekala 26. junija, ko je bila prvič javno razobesena nova slovenska zastava.

Raz